

Nekrologer

ERLING LADEWIG PETERSEN

1. april 1929 - 25. juni 2000

Professor, dr. phil. Erling Ladewig Petersen døde den 25. juni 2000 i en alder af 71 år efter længere tids svagelighed, der mærkede ham stærkt de sidste leveår. For dem, der ikke havde regelmæssig kontakt med ham, kom meddelelsen om hans død overraskende. For ganske vist havde han i 1996 været ramt af et slagtilfælde; men han havde dog atter rejst sig og genoptaget sin utrættelige forskningsvirksomhed. Forfatterne til denne nekrolog erindrer således tydeligt, da han i 1998 indledte det danske historikermøde i Odense, næsten som om det var den gamle Ladewig, der optrådte. En medbragt stok mindede dog om, at ikke alt var helt det samme. Da det andet slagtilfælde ramte ham i vinteren 2000, mistede han talens brug, og man anede, at timeglasset snart ville rinde ud.

Det er mere end almindelig vanskeligt at finde oplysninger om Ladewig i de opslagsværker, som man ellers i en sådan situation tyr til. Han var nemlig et menneske, der i den grad skyede offentlighed om sin person, at han protesterede voldsomt, da han efter sin udnævnelse til professor i Odense blev opført i Kraks Blå Bog. I årevis derefter lå han i åben fejde med Den Blå Bogs redaktion for at slippe ud igen. Det lykkedes ham omsider i begyndelsen af 1990'erne: Årgang 1991 er den sidste, hvori hans navn optræder. I de mellemliggende år var oplysningerne om ham udpræget minimalistiske. Under hans navn oplystes nemlig kun de få data, som redaktionen var i stand til at indhente fra åbne kilder uden Ladewigs bistand. Hans bopæl blev således slet og ret opgivet til: Institut for Historie, Odense Universitet, 5230 Odense M.

Kun ved yderst sjældne lejligheder trådte han i karakter over for en større offentlighed – i alle tilfældene kun, når noget lå ham personligt særlig stærkt på sinde. Et af disse var sagen om de islandske håndskrifter, hvor Ladewig i begyndelsen af 1960'erne – i åbenlys modstrid med sin natur, men i den højere sags tjeneste – var blandt de velmenende forskere, der rejste rundt til landets gymnasier osv. for at tale imod udleveringen – som bekendt uden det ønskede resultat.

Dette i bund og grund meget private menneske – Erling Ladewig Petersen – blev født i Lyngby den 1. april 1929 som søn af overingeniør S.W. Petersen og hustru Ella Ladewig. I 1948 blev han matematisk-naturvidenskabelig student fra Lyngby Statsskole. I modstrid med familietraditionen, der havde naturvidenskabelig hældning, valgte han derefter det historiske studium, som han afsluttede med magisterkonferens fra Københavns Universitet i 1955. Allerede i 1951 var han blevet bibliotekar ved Historisk Institut, der den gang havde til huse i beskedne lokaler i Studiegården. Ældre læsere vil måske erindre, at bibliotekaren havde sit hjørne i det halve rum, der også brugtes som professorværelse. Når en professor skulle have en samtale med en af de studerende, måtte Ladewig derfor springe op fra sit arbejde og skyndsomst fortrække. De trange arbejdsvilkår og den ringe aflønning hindrede dog ikke Ladewig i at holde fast og i 1959 opnå ansættelse som amanuensis. Desuden underviste han som undervisningsassistent i historiske hjælpediscipliner som kronologi og diplomatik samt middelalderhistorie og holdt desuden øvelser over Islams ældre historie. I denne periode var det, at han knyttede sig tæt til professor Aksel E. Christensen, hvis synspunkter og metodiske tilgangsvinkler til faget historie kom til at sætte sig varige spor både i Ladewigs undervisning og i hele hans tilgang til faget.

De høje krav, han stillede til sig selv, hans legendariske flid og hans deraf flydende omfattende faglige viden og alsidige orientering, som han siden blev så kendt for, blev grundlagt i disse år. Samtidig med, at han publicerede en afhandling om Martsministeriets Fredsbasisforhandlinger 1848, påbegyndte og fuldendte han sine studier over ældre arabisk historieskrivning, der førte frem til disputatsen i 1964. Desuden publicerede han en afhandling om Den gyldne Bulle 1356 og artikler om dansk adels historie i 1500-1600-tallene.

På trods af sin tilbageholdende og beskedne ydre færden og fremtræden var Ladewig i besiddelse af en stor selvtillid med tilhørende højt ambitionsniveau, og han, Svend Ellehøj og Niels Skyum-Nielsen m.fl. konkurrerede om de få faste stillinger, der nu efterhånden kom op. Da det nye Odense Universitet i 1966 blev oprettet, var han naturlig favorit til professoratet i historie. Han blev dermed det unge universitets første professor i historie i en alder af kun 37 år, og i denne stilling forblev han indtil sin pensionering som 66-årig den 1. februar 1996. Den faste ansættelse var noget, som han lagde uhyre stor vægt på, og på baggrund af 15 års løs ansættelse var det ham en herlig fornemmelse omsider at være blevet »uafhængig«.

Straks ved tiltrædelsen af professoratet flyttede han med sin familie til

Odense, men faldt ikke i første omgang til i det – i sammenligning med Frue Plads og omegn – noget rustikke odenseanske miljø. Han rykkede derfor ret hurtigt tilbage til Københavnsområdet igen og indskrænkede – i øvrigt i lighed med flere andre af de nye professorer – sin tilstedeværelse på universitetet til et par dage om ugen. Denne ukloge manøvre skabte en overgang megen uvilje i det lokale miljø og gav anledning til, at han blev hvirvlet ind i en kortvarig, men ganske intens pressestorm mod »lyntogsprofessorerne«. Det havde dagspressen i slutningen af 1960'erne megen fornøjelse af; men kampagnens voldsomhed overraskede til gengæld Ladewig og berørte ham dybt. Denne episode blev ham utvivlsomt en lærestreg for livet om omkostningerne ved at befinde sig i pressens søgelys, og den lærte ham at sky journalister som pesten. Sidenhen flyttede han i øvrigt i al ubemærkethed tilbage til Odense, der således trods alt endte med at blive hans hjemby. Med Ovids ord drog han den lære af episoden, at den lever godt, som lever skjult – og denne leveregel fulgte han resten af livet.

Med udnævnelsen til professor blev det Ladewigs vigtigste opgave at opbygge et akademisk historisk studium og et forskningsmiljø bogstaveligt talt på den bare mark i Odense – i begyndelsen kun assisteret af en enkelt amanuensis og nogle få løst tilknyttede lærerkræfter. Det var en meget betydelig udfordring, som han imidlertid løste upåklageligt i kraft af utrættelig flid og ved med sit eget eksempel at sætte en solid forskningsstandard. Sideløbende med dette arbejde fungerede han de første par år af universitetets eksistens som dekan for dets humanistiske fakultet, hvilket – fakultetets lidenhed til trods – repræsenterede en betragtelig administrativ arbejdsbyrde. Først da han efter nogle års forløb fik to professorkolleger i faget – Tage Kaarsted og Hans Chr. Johansen – der begge medbragte betydelig organisatorisk erfaring og administrativt talent, gled Ladewig efterhånden ud af det administrative arbejde. I stedet helligede han sig de sider af professorgerningen, der trods alt stod hans hjerte nærmest og lå bedre for ham, nemlig undervisningen og forskningen.

Han blev også en trofast støtte for de lærde selskaber, som han efterhånden blev medlem af – Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie, Landbohistorisk Selskab, Kildeskriftselskabet, hvis arbejdsomme formand han var i en periode, samt flere andre – og i 1978 indvalgte han i Videnskabernes Selskab, i hvis møder han næsten til sin død var en flittig deltager. I en meget lang årrække var han aktiv i bestyrelsen for Den danske historiske Forening – i en længere periode lige til sin død som formand for foreningen. I årene 1974-82 var han tillige medredaktør af dansk historisk forsknings traditionelle hovedorgan og

væsentligste debatforum, *Historisk Tidsskrift*, hvortil han også selv i tidens løb har leveret talrige lødige bidrag.¹

Disse mange medlemskaber og tillidshverv gav Ladewig en meget bred kontaktflade og tillige en stor, stille indflydelse i det indenlandske historikermiljø; men også med fagkolleger i udlandet plejede han livlige forbindelser. Dette førte ham i en periode ud på en hel del rejser til internationale konferencer, ligesom han fik publiceret et betydeligt antal arbejder i internationale tidsskrifter, hvilket gjorde ham til en velkendt skikkelse også uden for landets grænser. Da en kreds af 1600-talsforskere i begyndelsen af 1980'erne igangsatte det nordiske magtstatsprojekt, der kronologisk dækkede 1600-tallet, blev Ladewig helt naturligt en central skikkelse deri. Ikke mindst takket være hans gode kontakter med nordiske kolleger, som Sven A. Nilsson i Uppsala og Knut Mykland i Bergen, udviklede projektet sig til et ægte stykke nordisk samarbejde, der etablerede varige faglige kontakter hen over grænserne i Norden. Selv om Ladewig af natur og temperament var en enspænder, der arbejdede mest intenst og befandt sig bedst i sit lønkammer, medvirkede han ikke desto mindre i kraft af sådanne kontakter til at åbne dansk historieforskning udadtil og give den ansigt på den internationale forskningsarena. Hans fremmedsprogede arbejder om den tidlige nytids danske historie citeres således fortsat i den internationale fagpresse.

Ladewig var en fremragende og flittig underviser. Han inddrog med stor glæde de studerende i sit forskningsarbejde og oplærte dem i metode og praktisk kildekritik. Som en af de sidste mestrede han således alle de historiske hjælpediscipliner. Og fra først til sidst nød han stor popularitet blandt de studerende, som satte pris på hans pædagogiske og grundigt gennemarbejdede fremlæggelse af indviklede problemer og sammenhænge og værdsatte den knastørre humor, hvormed han undertiden krydrede stoffet. De store ideologiske slagsmål i 1970'erne anfægtede ham ikke – han supplerede måske nok sit ordforråd med enkelte nye gloser fra ideologikritikkens vokabularium, men fortsatte i øvrigt med at gøre, som han altid havde gjort. I modsætning til andre af sine professorkolleger blev han således aldrig skydeskive for venstrefløjsstudenternes kritik – måske nok også fordi han ikke var så rede som de til at tage en direkte konfrontation.

Som lærer i historisk metode videreførte og videreudviklede han som

¹ Om Ladewig og *Historisk Tidsskrift* har Carsten Due-Nielsen berettet i Carsten Due-Nielsen, Knud J.V. Jespersen, Leon Jespersen & Anders Monrad Møller (red.): *Struktur og Funktion. Festskrift til E. Ladewig Petersen*, Odense 1994, p. 307-314

nævnt traditionen fra Aksel E. Christensen. Og få formåede som han at dissekere et middelalderdiplom, så tekstens komposition, tendens og tolkningsmuligheder efterfølgende stod lysende klart. Han var en klassisk skolet kildekritiker, der i sin undervisning formåede at åbne de studerendes øjne for fascinationen ved lag for lag at trænge ned i en tekst for til slut at øjne den virkelighed, der skjulte sig bag teksten. Det er derfor ikke overraskende, at han var en meget søgt metodelærer og specialevejleder, foran hvis dør de studerende trængtes.

I det hele taget befandt Ladewig sig nok langt bedre blandt de studerende end sammen med sine institutkolleger, som han med årene i stigende grad isolerede sig fra. Det var således langt fra ualmindeligt i de senere år at se ham sidde i kantinen eller i en sofagrube på gangarealerne i hyggelig passiar med grupper af studerende – naturligvis iført den obligate cerut. Han følte sig helt åbenlyst i sit es, når han i sådanne situationer gavmildt kunne dele ud af sin store, nærmest leksikalske viden og samtidig kunne lade sit tørre vid spille frit. Ladewig var i sine velmagtsdage et sjældent godt eksempel på den betydelige inspirationskraft, der kunne udgå fra en aktiv forsker, der tillige var en dygtig underviser.

Ladewig hørte til blandt sin generations mest produktive og alsidige forskere. I festskriftet i anledning af hans 65-års fødselsdag i 1994 fylder fortegnelsen over hans større trykte arbejder godt 10 dobbeltspaltede sider. Det første udkom allerede i 1956 – året efter konferensen – og det seneste er faktisk endnu ikke udkommet. Ved sin død efterlod han nemlig et stort manuskript om *Godsdrift og magtstat*, som var antaget til udgivelse i Videnskabernes Selskabs skriftserie. Det kan, efter det oplyste, ventes udsendt i overskuelig fremtid. Dette arbejde er en videreførelse og fuldendelse af en foreløbig udgave, som han udsendte i 1987.

Det kan være ganske svært at pege på et felt inden for middelalderens og nyere tids historie, hvor Ladewig ikke på en eller anden måde har gjort sig gældende. Men i forenklingens navn kan hans forskningsindsats sammenfattes under tre meget grove hovedoverskrifter, nemlig Islams tidlige historie og historieskrivning, dansk økonomisk og social historie i det 16. og 17. årh. samt kildekritik, metode og historiografi.

Ladewigs arabiske studier var et fornemt eksempel på overførelsen af europæisk kilde- og beretningskritik til et helt uprøvet og fremmed materiale. Normalt havde den islamiske historieskrivning om de dramatiske år efter profetens død med splittelsen mellem Ali og Muavia været betragtet som en nogenlunde fast og ubrudt tradition, og historieskriverne betragtedes stort set som hensynsfulde kompilatorer og på-

lidelige viderebringere og formidlere af den hellige tradition. Men her lykkedes det Ladewig – med udgangspunkt i den kritiske metode som europæiske historikere har anvendt på middelalderens annaler og krøniker – at påvise, at den arabiske historieskrivning i det 8.-10. årh. i højeste grad var påvirket af sin egen samtids politiske konstellationer, ja krønikerne kan endog lejlighedsvis opfattes som ren partipolitisk propaganda. Med akribi kunne Ladewig påvise, at de store historieskrivere ved omdisponeringer af stoffet, ved udeladelser og nyordning af den hellige tradition deltog i de samtidige magtkampe mellem Islams forskellige politiske og religiøse grupperinger. Den senere notoriske stagnation i den islamiske udvikling og historieskrivning var således slet ikke karakteristisk for den islamiske guldalderperiode (op til 1200-årene). Ladewigs banebrydende studier, der genudsendtes samlet i eet bind i 1974 var i virkeligheden af international standard, og det kan nok undre, at han siden kun ganske enkelte gange – og nu alene i anmeldelsessammenhænge – vendte tilbage til dette af ham selv så originalt valgte og behandlede emne.

På feltet Danmarks økonomiske og sociale historie 1500-1700 har Ladewig med sin alsidige forskning åbnet for mange nye indsigter og skabt øget erkendelse på en måde, som på afgørende vis har præget den senere forskning. Men for helt at indse rækkevidden af og perspektiverne i hans indsats på dette felt er det nødvendigt forinden at give et lille rids af den historiografiske tradition, som han dermed skrev sig ind i og også på flere punkter gjorde op med. Det drejer sig om det, som man kunne kalde Fridericia-traditionen i den kritiske udforskning af 1600-tallets danske historie – således benævnt efter J.A. Fridericia, der var en af det kritiske gennembruds kulturradikalt orienterede forskerskikkelser.

I 1894 udsendte Fridericia et stort værk, der stadig står som en klassiker i dansk historieskrivning. 1894 var også året for det store forlig mellem Folketingets Højre og Venstre, der banede vej for Systemskiftet i 1901. Med et sigende sideblik til Estruptidens godsejerregeringer gav Fridericia sit værk titlen *Adelsvældens sidste Dage*, og hans overordnede mål var da også at forklare, hvorfor det tilsyneladende så veletablerede rigsrådsstyre nærmest af sig selv faldt sammen ved statsomvæltningen i 1660. I forlængelse af nationalliberalismens aristokratfordømmelse og inspireret af sin egen tids biologiske degenerationsteorier tegnede Fridericia i værket et storladent billede af en adelstand i sædeligt og biologisk forfald og føjede dertil forklaringer af økonomisk-social art. Disse faktorer rummede for ham tilstrækkelig begrundelse for adelens fallit i 1660 og forklarede kongemagtens ubesværede sejr. Dette per-

spektiv og forklaringsunivers – adelens magttab i 1660 og dets forudsætninger i adelstandens indre forhold – blev derefter styrende for al videre udforskning af 1600-tallets danske historie helt frem til 1964, hvad enten denne udfoldede sig i tilslutning eller opposition til Fridericias teser.

Erik Arup skrev sig således med sin Danmarkshistorie med stort talent ind i denne tradition, hvorimod gyldigheden af Fridericias mere specifikke forfaldsteorier efterhånden blev så stærkt anfægtet af forskere som Albert Fabritius, Johan Jørgensen, Hans Henrik Fusing og Gunnar Olsen, at de én efter én måtte opgives. Tilbage af Fridericias bygningsværk stod derefter kun de økonomisk-sociale forklaringer, der dog tilsammen tegnede et billede af en falleret adelstand i årtierne op mod 1660. Men også disse fik et grundskud med Svend Aage Hansens disputats, *Adelsvældens grundlag* fra 1964.

I dette stærkt undervurderede værk kunne statistikerens Svend Aage Hansen nemlig på grundlag af et meget omfattende talmateriale – som han selv havde tilvejebragt – vise, at årsags-virkningsforholdene faktisk var præcis de modsatte af dem, som den Fridericia-inspirerede forskning havde postuleret. Dennes udgangspunkt var jo, at adelsvælden faldt i 1660, *fordi* adelstanden forfaldt, hvilket bl.a. skulle have givet sig udslag i en betydelig talmæssig tilbagegang i adelspopulationen allerede inden 1660. Den statsbærende danske adel var ifølge Fridericia-traditionen med andre ord langsomt i færd med at uddø og var derfor et let offer, da kongemagten i 1660 satte angrebet ind. Med sine statistikker kunne Svend Aage Hansen imidlertid vise, at adelens talmæssige tilbagegang rent faktisk først satte ind *efter* 1660 og især var følelig i den del af standen, der blev økonomisk hårdest ramt af den politiske omvæltning. Han tolkede med andre ord tilbagegangen som et *resultat* af statsomvæltningen.

Af denne indsigt fulgte jo også, at forklaringerne på selve statsomvæltningen nødvendigvis måtte søges andre steder end dér, hvor den Fridericia-inspirerede forskning hidtil havde søgt – f.eks. i mere omfattende krise- og konjunkturfænomener og i selve statsmagtens ændrede position i det tidligt-moderne samfund. Men som følge af den urimeligt hårde medfart, der især fra faghistorisk side blev Svend Aage Hansen til del, opgav han imidlertid selv at forfølge dette spor yderligere. Denne opgave tog Ladewig i stedet op.

Allerede i sin tidlige lille afhandling om *Dansk adelig økonomi 1600-1660* fra 1965 formulerede Ladewig således det langt mere omfattende koncept, som han i konsekvens af Svend Aage Hansens konklusioner ønskede at lægge til grund for sine egne undersøgelser, nemlig »at for-

klare, hvorfor det 16. århundredes handelsekspansion og agrarrevolution ikke direkte ledte over i det 18. århundredes industrialiseringsproces, men blev afbrudt af økonomisk stilstand eller krise i det 17. århundrede.« Inspireret af international forskning formulerede Ladewig dermed et omfattende forskningsprogram, der var frigjort fra Fridericia-traditionens bundethed til 1660-problematikken og forfaldsteoriene, og i stedet tilsigtede at bringe dansk 1600-tals forskning ind i den internationale forsknings hovedstrøm. Dette program forfulgte han vedholdende og konsistent resten af sit aktive forskerliv.

Åbenlyst inspireret af Niels Steensgaards innovative afhandling fra 1970 om *Det syttende århundredes krise*, hvori denne argumenterede for, at det 17. århundredes generelle krise skyldtes en voldsom ressourceoverførsel i løbet af perioden fra den »private« til den »offentlige« sektor, formulerede Ladewig med udgangspunkt i Joseph Schumpeters moderniseringsteorier de væsentligste begrebsmæssige rammer omkring en fortolkningsmodel, der i stedet for adelstandens forfald satte statsmagtens vækst i centrum. Det skete i den programmatisk afhandling *Fra domænestat til skattestat. Syntese og fortolkning* fra 1974, der i alt væsentligt kom til at udstikke retningslinierne for 1600-tals forskningen de følgende 20 år. Sammen med inddragelsen af den militære dimension – statens overtagelse af det militære magtmonopol – kom den siden til at udgøre det begrebsmæssige fundament for det førnævnte nordiske magtstatsprojekt.

Den omfortolkning af den tidlige nytids Danmarkshistorie, som var en naturlig følge af den ændrede tilgang, fandt måske sit tidligste praktiske udtryk i monografien fra 1974 om *Christian IVs pengeudlån til danske adelige*, der var en indtrængende studie i kongens forsøg på at manipulere det adelige lånemarked for at øge sin egen politiske indflydelse. Men tydeligst kom den til udtryk i to store oversigtsværker, der begge udkom i 1980. I andet bind af halvbind af Gyldendals universitetslærebog i Danmarks historie, som Ladewig forfattede sammen med Helge Gamrath, fremlagde han således for første gang i samlet form sin nye tolkning af den økonomisk-soziale udvikling i perioden 1559-1648 og forsynede til overflod bindet med en omfangsrig, kommenteret kildeoversigt, der vidner om hans suveræne beherskelse af perioden.

Det bærende tema i denne fremstilling var netop transformationen af den ældre, selvfinansierende og nærmest usynlige domænestat – hvis vigtigste opgave var at opretholde stændersamfundets lovfæstede ulighed – til den langt mere synlige og indgribende skattestat. Sidstnævnte var karakteriseret ved, at statens indtægter nu hovedsageligt stammede fra direkte beskatning af undersåtterne, og kendetegnet af et hastigt

voksende statsligt bureaukrati og kontrolapparat. Overgangen mellem de to væsensforskellige strukturer daterede Ladewig overbevisende til tiden efter Christian IVs mislykkede indblanding i Trediveårskrigen, dvs. 1630'erne og 1640'erne, med den deraf følgende finansnød. Dette glidende strukturbrud gav efter hans fortolkning anledning til de sociale og økonomiske konflikter samfundsgrupperne imellem, som var den egentlige forudsætning for den politiske omvæltning i 1660. Denne tolkede han med andre ord som en sen politisk tilpasning til de grundlæggende strukturforandringer 20-30 år forinden.

På denne vis lykkedes det Ladewig at opstille en sammenhængende og troværdig forklaring på adelens magttab i 1660, der ikke – som den ældre Fridericia-skole – hentede sin argumentation i uholdbare forfaldsteorier og adelens postulerede udygtighed, men derimod i langt mere omfattende strukturelle forandringer, der havde at gøre med selve statsdannelsens dynamik og i øvrigt havde paralleller overalt i samtidens Europa. Kort udtrykt lå værkets egentlige fortjeneste i to forhold. For det første drog Ladewig dermed den fulde logiske konsekvens af Svend Aage Hansens nye indsigter. Og for det andet fik han i kraft af sin internationalt inspirerede teoridannelse bragt arbejdet med 1600-tallets danske historie ind i den internationale forsknings hovedstrøm – med det gunstige resultat, at det også set udefra nu blev interessant og ikke blot endnu en eksotisk fortælling fra de kolde lande. Inspirationen fra den franske Annales-skoles strukturalister var åbenlys, og hans dybe fortrolighed med den internationale speciallitteratur kom her til sin fulde ret.

I det andet store oversigtsværk Dansk Socialhistorie bind 3, der ligeledes udkom i 1980, udvidede Ladewig tidsperspektivet til to hele århundreder, nemlig tiden 1500-1700. Tesen i bindet er kort udtrykt i dets titel, *Fra standssamfund til rangssamfund*. Det ligger jo i sagens natur, at denne fremstilling blev båret af lignende hovedsynspunkter som i Danmarkshistorien. Men i kraft af den udvidede tidsramme havde han her langt bedre albuerum til at analysere og beskrive det middelalderlige standssamfunds gradvise transformation til enevældens rangopdelte samfundsorden og til at eftervise de omfattende sociale konsekvenser deraf for de forskellige samfundsgrupper.

Ladewigs bind af Socialhistorien er nok noget af det bedste, han har skrevet. Her kom han også nærmest til den populære og alment tilgængelige fremstillingsform, som ellers ikke lå lige for hans pen, og heri tillod han sig for en gangs skyld undertiden at lade sin tørre humor glimte igennem den analytiske og abstrakte skrivestil, som han ellers i almindelighed betjente sig af.

Med disse hovedværker bag sig var det kun naturligt, at han følte behov for også at bringe sine resultater ind i en større nordisk sammenhæng og få afprøvet sine teser i denne bredere kontekst. Dette ønske gjorde Ladewig til en af initiativtagerne til det tidligere omtalte nordiske magtstatsprojekt, som blev offentligt igangsat i forbindelse med det 19. nordiske historikermøde i Odense i 1984. Den afsluttende publikation – på engelsk – inden for projektets rammer udkom i år 2000, et halvt år efter Ladewigs død.

Det egentlige arbejde med dette projekt blev dog gennemført af yngre kræfter. Selv bidrog Ladewig kun sporadisk; i stedet påtog han sig rollen som vidende og erfaren vejleder i forhold til de yngre forskere, der var tilknyttet projektet, og hans senere offentliggjorte afhandlinger om temaet har i hovedsagen karakter af opfølgende detailanalyser inden for den tolkningsramme, som han etablerede med værkerne fra 1980 – eller lejlighedsvis sammenfatninger deraf. Egentlige nybrud i stil med den omfattende omtænkning af 1600-tallets Danmarkshistorie, som han gennemførte i 1970'erne, forekom derimod ikke.

Hele sin professionelle karriere igennem var Ladewig en dygtig og original kildeforsker, der oftest udarbejdede sine helt egne kildekomplekser til brug ved eksamen i historisk metode. Også her viste hans generøsitet sig, idet han rundhåndet delte ud af sine opgaver. Til alt held udsendte han i 1972 samlingen: Historiske Tekster til undervisningsbrug, hvor det senmiddelalderlige og tidligt moderne kildemateriale (ca.1400-1660) dominerer. Denne samling udfyldte et længe følt savn, idet øvelsesmaterialet tidligere stort set havde været middelalderligt (i den Erslevske og Arupske tradition). En hel del af dette kildemateriale udnyttede han i konkrete undersøgelser og afhandlinger, især koncentreret om såvel Danmark som Norge i tiden efter Kalmarunionens endelige sammenbrud i 1523 med afhandlinger som Henrik Krummedige og Norge 1523-33 (1968), Frederik I, Tyge Krabbe og Vincens Lunge 1525-30 (1972), Omkring herredagsmødet i København 1533 (1972) og Norgesparagraffen i Christian III's håndfæstning 1536 (1973). På basis af nøje kildeprøvelser af bl.a. et større trykt og utrykt samtidigt brevmateriale nuanceredes især forholdet og samspillet mellem den danske regerings politik og højadelens økonomiske og standsmæssige interesser. Dertil kan så endelig føjes den historieteoretiske og historiografiske afhandling fra 1978 »Omkring Erik Arup. Struktur og grænser i moderne dansk historieforskning 1885-1955«, der lærd og klart udreder hovedtrækkene i dansk videnskabelig historieforskning i dens tre første generationer.

Ladewig var endelig en af sin generations flittigste og kyndigste

anmeldere, der både mestrede den store, forskningstunge tematiske reviewartikel, der demonstrerede hans store viden og internationale orientering, og samtidig kunne skrive små præcise anmeldelser på 20 linier til f.eks. *Nyt fra Historien*.

Når man i dag lader blikket glide tilbage over Ladewigs forskningsvirksomhed, fremstår 1970erne klart som hans mest produktive – og vel også i andre henseender lykkeligste – tiår. Det var i dette tidsrum, at hans ideer til en ændret forståelse af den tidlige nytids danske historie modnedes og satte frugt i form af en lang række nybrydende afhandlinger og sammenhængende originale tolkningsforsøg. Det var i kraft af virksomheden i dette tiår, at han kom til at sætte sit afgørende præg på dansk historieforskning. Hvad der kom fra hans hånd derefter, havde derimod i hovedsagen efterskriftens tilbageskuende karakter. Og efterhånden fjernede fagets positioner og interessetyngdepunkter sig vel også længere og længere fra hans udgangspunkt og ståsted. Nok fortsatte han ufortrødent med at publicere sine forskningsresultater; men de faldt efterhånden længere og længere uden for den forskningens hovedstrøm, som han ikke mindst i 1970erne selv havde befundet sig midt i.

Ladewig var som privatperson meget traditionsbunden og konservativ, ja kunne vel på mange måder snarest siges at tilhøre generationen før ham. Hans demonstrative brug af »d« i kunne, skulle og ville er blot et enkelt tegn herpå. Men forudsigelig var han nu ingenlunde, som da han f.eks. ved sit disputatsforsvar i 1964 som den første nogensinde optrådte i gråt jakkesæt og ikke i kjole og hvidt, som traditionen bød det. Hans ivrige modstand mod det fremvoksende dutteri var også karakteristisk for ham. Det var ikke mange forundt at blive dus med Ladewig. Men De(s)-formen var også noget, han brugte for at holde folk, han ikke brød sig om, på afstand. Hans humor og vid kunne indimellem være skarpt og sarkastisk, men han havde i øvrigt en røntgenagtig skarp iagttagelsesevne. Hvis nogen gik ham for nær, kunne han blive umanerlig stædig, for ikke at sige stejl. Og det gode iudicium, som prægede hans forskervirksomhed og hans almindelige omgang med andre, kunne i sådanne situationer forlade ham.

Men rent fagligt var han, som det er fremgået af det tidligere anførte, alt andet end konservativ. Moderne samfundsfaglige metoder, statistik, grafer, modeller m.v. hørte til hans faste hjælpemidler og var yndlingsredskaber for ham, og hans faglige virke – herunder den vigtige indsats som redaktør af *Historisk Tidsskrift* i en broget tid – viser egentlig en ganske betydelig spændvidde og en optagethed af fornyelse og alternative metoder og indfaldsvinkler. Hvis blot der var tale om ordent-

ligt håndværk og arbejde, var det ham en stor fornøjelse at promovere nye forsøg og nytænkning i det hele taget.

Skulle man til slut forsøge at sammenføje de linier, som her er ridset op, til en samlet karakteristik, må det blive noget i retning af følgende:

De fleste, som har kendt Ladewig, vil sikkert medgive, at han som person godt kunne virke sky og utilnærmelig, men i kraft af sin faglige kompetence og sin usædvanlige flid sikrede han imidlertid, at det lille nye historiske institut i Odense kom godt fra start og formåede at hævde sig pænt i forhold til de ældre søsterinstitutter. Som inspirerende forelæser, dygtig underviser og samvittighedsfuld vejleder har han præget mange af de historikere, der i dag befolker vore historiske institutter, forskningsinstitutioner og gymnasieskoler. Og som følge af sin omfattende – og på centrale punkter originale – forskningsindsats har han sat sig varige spor i dansk historieforskning.

Helge Gamrath & Knud J.V. Jespersen